

Cihat Burak Korkmaz, Efecan Karagöl. (2023). *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık. 312 s. ISBN 978-625-6810-99-0*

Sultan TUĞRUL**

Tarih boyunca Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili eserlerin var olduğu bilinmektedir. Yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının geçmişi de çok eski tarihlere dayandırılabilir. Buna en büyük örnek, Kaşgârlı Mahmud'un *Dîvânü Lugâti't-Türk* adlı eserinin Araplara Türkçeyi öğretmek için yazılmış olmasıdır. Yine Ali Şîr Nevaî'nin *Muhâkemetü'l-Lugateyn* adlı eserinin Farslara Türkçeyi öğretmek için yazılmasıyla (Kocayanak, 2023, s. 159). Kıpçak döneminde yabancılara Türkçeyi öğretmek amaçlı yazılan eserlerle devam eden süreç, Selçuklu döneminde durağanlaşmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir cihan

devleti olmasıyla Batıların Türkçeyi öğrenme çabası ile Türkçe öğretimi ve öğrenimi çalışmalarının sayısı artmıştır. Yabancılara Türkçe Öğretimi süreci Cumhuriyet döneminde en yoğun hâline geçmiştir. Ankara Üniversitesi merkezli Tömer'in kurulması, Yunus Emre Enstitüsü'nün açılmasının yanı sıra Türk dilli

* Atıf Bilgisi / Citation: Tuğrul, S. (2024). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (8), 117-123.

Geliş ve Kabul Tarihleri / Date of Arrival and Date of Acceptance: 15.01.2024-07.002.2024

Bu tanıtım yazısı Turnitin benzerlik programı ile kontrol edilmiştir. / The article was checked with Turnitin.

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar / The authors provide the following information

Araştırma ve Yayın Etiği / Research and Publication Ethics: Bu çalışmada Committee on Publication Ethics (COPE) kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Yazarların Katkı Oranı / Authors' Contribution Rate: Bu tanıtım yazısı tek yazarlıdır.

** Arş.Gör., Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
sultantugrul@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0009-0005-3339-4645.

devletler için Türk Dünyası Öğrenci Projesi'nin yapılması ve 2001 yılı itibariyle üniversitelerde yabancı öğrencilere Türkçenin öğretimi programları teşvik edilmeye başlanmıştır (Çiftçi ve Demirci, 2018, ss. 271-273). Belli bir süre kadar ülke dışına eğitim için öğrenciler gönderilirken sonrasında tam tersi bir sürece geçilmiştir. Peki Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminin amacı nedir? Türkiye Türkçesini öğrenmek amacı ile eğitimlere, programlara katılan Türk soylu öğrencilerde farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu programlar için gelen öğrencilerin Türkçenin birer lehçesinin konuşurları olduklarını unutmamak gerekir ve bu hususlar doğrultusunda çalışmalar belirlenmelidir (Biçer ve Alan, 2019, s. 144). Peki neden Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimine ihtiyaç duyulmaktadır? İşte tam da bu noktada tarihsel, siyasi, kültürel ve politik etkenler belirlemektedir.

Bir toplumun milletleşme sürecinin en önemli parçasının dil olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Kalenderoğlu, 2023, s. 25). Türk soylulara Türkiye Türkçesinin öğretimi düşüncesinin sebepleri, tarihsel bir arka plana sahiptir. Batı Avrupa'da modernleşme ve sanayileşme sürecinin doğurmuş olduğu durumlardan birisi de milliyetçilik olgusudur. Hızla yayılan bu olgu, bünyesinde pek çok devleti, milleti barındıran feodal bir güç olan Çarlık Rusya'yı huzursuz etmekteydi (Üstün ve Karakurt, 2019, s. 176). Türk toplulukları arasında ortak Çağatay Türkçesi kullanımından lehçelere ayrılma sürecinin başlangıcı, Çarlık Rusya döneminde II. Katerina'nın faaliyetleri ve İliminskiy'nin dil, din ve eğitimde ayrıştırmayı hedefleyen politikası ile başlamış; Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde güçlü bir şekilde devam etmiştir. İliminskiy'nin ayrı ayrı alfabe sistemi oluşturulup her bir Türk Topluluğu için yeni bir dil yaratmışçasına çalışması, ufak ufak ayrışmaları başlatmışsa da SSCB döneminde dil politikaları ve ulus devlet inşası fikri ile süreç, güçlü bir politikaya dönüşmüştür. Bazı fonolojik, morfolojik, söz varlığı gibi değişkeleri temel alınarak her bir Türk topluluğu için ayrı birer alfabe oluşturulması ve Türkçe çatısı altında değil de kendileri ayrı birer dilmiş gibi toplumların kimlikleri üzerinde oluşturulan etkiler, daha kuvvetli ayrışmaların yolunu açmıştır. Bu nedenle 1991'de SSCB'nin yıkılması ile bağımsızlıklarını ilan eden Türk devletlerini ilk olarak tanımakla adım atan Türkiye Cumhuriyeti, daha sonra Türkiye Türkçesi öğretimi için çalışmalar yürütmeye başlamıştır.

Yukarıda ana hatlarıyla değinilmeye çalışılan Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimi olgusu ile hazırlanmış olan Efecan Karagöl ve Cihat Burak Korkmaz'ın editörlüğünü yapmış olduğu çalışma; 2 kısım, 15 bölümden oluşan 312 sayfalık bir kitaptır. İki ismin de uzmanlık alanları; yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi, Türkçe eğitimi, akademik Türkçe yazma becerisi, Türkçe içerisindeki metaforik algı becerisi gibi konular üzerinedir. Yabancı öğrencilere Türkiye Türkçesi öğretiminin bir dalı olan Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimi; eğitim, öğretim, öğretici ve planlamalar açısından farklılıklar göstermektedir.

Kitap, Türkiye Türkçesi öğretimi uygulaması, projeler ve öğretim sırasındaki sorunların dört temel beceri çerçevesinde incelenip yapılan çalışma kapsamında yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi içerisinde bir parantez açarak Türk soylulara Türkiye Türkçesinin dil, kültür, tarih birliğini göz önüne alarak Türk devletlerindeki Türk soylu öğrencilere Türkiye Türkçesi öğretiminin nasıl bir yaklaşım ile öğretilmesi gerektiğini amaçlamaktadır. Akademik bir kitleye hitap eden ve akademik bir üslup ile hazırlanmış olan kitap, tabloları ve grafikleri kullanmasıyla okuyucu kitlesine anlaşılabilirlik açısından kolaylık sağlarken içerikteki görsellik açısından da kitaba zenginlik ve çeşitlilik katmıştır.

Amacı; Türk soylu öğrencilere Türkiye Türkçesi öğretiminin alt yapısını, alandaki eksiklikleri ve yapılması gerekenleri ortaya koymak olan kitabın 1. kısmında Türk devletlerinde kamu yoluyla yapılan faaliyetler anlatılarak okuyucuya 2. kısma geçmeden bu faaliyetlerin ve kurumların ne olduğu ve neden yapıldığı ya da olmadıysa da neden olmadığı konusunda bilgi verilmektedir. Kamu Diplomasisi olarak da adlandırabileceğimiz kamu bağlantıları sayesinde yapılan faaliyetler olan TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Büyük Öğrenci Projesi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Maarif Vakfı gibi kuruluşlar ile Türkiye Türkçesi Öğretimi çalışmaları yürütülmektedir. Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Balkanlar kapsamında bu çalışmalar ele alınmıştır.

Dikkat çeken birkaç durum vardır ki bunlardan birisi, sayılan kamu kurumlarının her devlet içerisinde faaliyet göstermemiş ya da gösterememiş olmasıdır. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan'da bu kuruluşların çalışmalarının bulunmasının yanı sıra ayrıca Türk-Kazak, Türk-Kırgız Üniversitelerinin kuruluşu ile yükseköğretim düzeyinde Türkiye Türkçesi öğretimi faaliyetlerinden bahsedilse de Türkmenistan'da sadece Büyük Öğrenci projesinin karşımıza çıkması ya da Özbekistan'da siyasi bazı sebeplerden dolayı karşılıklı ilişkilerin durması ile faaliyetlerde eksik kalınması gibi olumsuz durumların verilmesi ile okuyucuya bu kısımda yapılan ve yapılması gereken çalışmalara genel bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır. 1. kısımda dikkat çeken bir diğer husus da Balkanlarda Türkiye Türkçesi öğretiminin diğer devletlerde görülen süreçten farklı olmasıdır. Diğer Türk devletleri, Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye Türkçesi ile 20. yy. sonlarında etkileşime geçmiştir ancak Balkanlarda 14. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar varlığını sürdüren bir Osmanlı etkisi hâkimdir. Bu bölgeye yerleşen Türkler, Osmanlı Türkleridir ve öğretilen Türkçe de dönemine göre dinî eğitim amacı ile Osmanlının getirmiş olduğu Türkçedir. Elbette Sovyet etkisinin varlığını inkâr etmek de doğru olmaz. Romanya, Bulgaristan gibi Türk nüfusun olduğu devletlerde siyasi sebeplerden dil ve kimlik sorunları yaşansa da ilerleyen zamanlarda Türkoloji çalışmaları, Türkoloji kürsülerinin kurulması ile hareketlendirilmeye çalışılmıştır. Okuyucu, bu bölümü farklılık ve ortaklıkları bakış açısı ile okuduğunda Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminin amacının

ne olduğu hakkındaki görüşünü netleştirmeye başlayacaktır. Türk lehçelerinden hangisinin ortak iletişim dili olacağına karar vermek için bir lehçenin konuşan sayısı, konuşulduğu coğrafi alanın büyüklüğü, etki alanı, yazılı ve görsel basındaki gücü gibi etkenler doğrultusunda Türkiye Türkçesi ön plana çıkmaktadır. Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretimi (TDTTÖ) hâlen “Yabancılar Türkçe Öğretimi” kapsamında ele alınmakta ve hiç Türkçe bilmeyenlerle Türk dilliler aynı eğitim programına tabi tutulmaktadır. Bu da Türkçenin temel yapısına ana dili seviyesinde vakıf olanlarla Türkçeyle ilk defa karşılaşanların aynı sınıf ortamında aynı eğitime ve sınava tabi tutulmalarına neden olmaktadır (Taştekin, 2015, s. 52). Her grup, farklı nitelikler taşıdığı için Türkiye Türkçesi öğretiminde bu gruplara yönelik kullanılması gereken yöntem ve materyaller de farklılık göstermektedir (Duman, 2003, s. 151).

Bu doğrultuda kitabın 2. kısmında Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde okuma, yazma, dinleme, konuşma becerileri, eğitim setleri ve öğreticide karşılaşılan sorunlar ile yapılması gerekenlere dikkat çekilmektedir. Belirli kriterler ile oluşturulan gruplar kapsamında yapılan anketler sonucu ulaşılmış alt problemler, tablo grafikler vasıtasıyla okuyucuya aktarılmıştır. Öğrenci ve öğretici görüşleri ışığında eğitim sırasında kullanılan metinlerin Türk soylu öğrencilerin kültürel zenginliklerine göre geliştirilmesi, diğer yabancı öğrencilerden farklı sınıflarda kendi konuşma seviyelerine ve durumlarına göre gruplandırılması, geliştirilen öğretim programlarının lehçe gruplamaları dikkate alınarak yapılması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Aynı dil kökeni, kültür, tarih paylaşımı içerisinde olan Türk soylular için kitabın bu bölümünde vurgulanan en önemli konu, diğer yabancı öğrencilerin öğretiminde yıllardır kullanılan program, eğitim setleri ve öğreticilerin bilgisinin Türk soylulara eğitim sırasında onların lehçe özellikleri, kültürleri ve anlaşılabilirlik düzeylerine göre şekillendirilmesi gerektiğidir.

Türk soylulara nitelikli bir şekilde Türkiye Türkçesi öğretimini gerçekleştirecek uzman eğitimcilerle ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye Türkçesi öğretimini gerçekleştirecek uzmandan her şeyden önce Türkçeyi kurallarına uygun biçimde kullanması (Kara Özkan, 2023, s. 145), lehçeler arasında bulunan şekil, ses ve söz dizimi açısından mevcut olan benzerlikler, ortaklık ve farklılıkların belirlenmesi, Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimini başarıyla uygulaması (Taştekin, 2015, s. 52), öğreticiler açısından kültür bilincine sahip olmak ve bu bilinç doğrultusunda atasözleri, deyimler gibi söz varlığı zenginliklerini dil derslerinde kullanmak, dil öğretimini planlama ve materyal geliştirme gibi yetkinlikler beklenmektedir (Kara Özkan, 2023, ss. 149-155).

Ayrıca kitabın 2. bölümünde eğitim setlerinin durumu ve konuşma, okuma, yazma ve sözlü anlatım becerilerinde karşılaşılan sorunlar ve yapılması gerekenler de vurgulanmaktadır. Baştan beri bahsedildiği üzere Türk soylulara

Türkiye Türkçesi öğretimi sırasında kullanılan yöntem ve kaynaklar tartışmalıdır. Çünkü hiç Türkçe bilmeyen bir öğrenci ile Türkiye Türkçesinin lehçelerinden birini konuşan bir öğrenciye Türkçe öğretmek farklı olacaktır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Seti* ve Kazakistan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi *Yesevi Türkçe Öğretim Seti*, örnekleri dışında (Kocayanak, 2023, ss. 169-179) başta söz varlığı ve dil bilgisi sıralaması dikkate alınarak ortak öğeler barındıran ayrı eğitim setlerine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca okuma, konuşma, yazma ve sözlü beceri dersleri sırasında alfabe farklılıklarından kaynaklanan oluşan sorunlar, Türkiye Türkçesinde kullanılan Latin alfabesine karşın Türk soyluların lehçelerinin yazımında kullandıkları Kiril alfabesinde fonolojik farklılıkların bulunması, seslerin tanınması ve fonolojik farkındalığın oluşması, gramer özelliklerindeki farklılıklar ve yalancı eşdeğerlilik sorunlarına dikkat çekilmektedir. *Para* kelimesi üzerinden yalancı eşdeğerliliğe örnek vermek gerekirse Türkçede *para* bir ödeme aracı iken Kırgızcada *rüşvet* anlamındadır. Öğrenci bir metindeki “Bana para verdiler” cümlesini, “Bana rüşvet verdiler” şeklinde okuyabilir ve öğrenci, bu yalancı eşdeğerliliklerden dolayı ortak unsurların varlığını varsayıp Türkiye Türkçesini çabuk öğrendiğini düşünebilir ve bu da dil öğrenim sürecine olumsuz etki eder (Başkan, 2023, s. 275).

Kitap, genelden özele bir anlatım biçimi ile okuyucuya önce konunun ne hakkında olduğunu kavratıp daha sonra anlatılmak istenen amacın olduğu kısma geçmektedir. Kitap, okunduktan sonra okuyucuda amacı doğrultusunda yapılmak isteneni gayet açıklayıcı bir şekilde hissettirmektedir. Sonuç olarak değerlendirildiğinde şunları sıralayabiliriz:

Yabancılara Türkiye Türkçesi Öğretimi ile Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimi bilincinin ayrılması gerektiği, kullanılan materyallerin ve kaynakların Türk soylu öğrencilerin eğitimlerine göre şekillendirilmesi ya da yenilenmesi, kullanılan yazılı, görsel, duyuşsal kaynakların Türk kültürü bağlamında kültürel zenginlikler ile ortaklık bulundurma ve çağrıştırması hususunda değiştirilmesi, gramer odaklı yöntemler yerine dil bilgisi üzerine yoğunlaşmadan görsellerle oluşturulmuş teknikler tercih edilmesi, öğreticinin Türkiye Türkçesine lehçe ortaklıklarıyla birlikte farklılıkları ve benzerlikleri doğrultusunda hâkim olup öğretim sürecinde bu durumlar açısından yetkin olması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmaktadır.

Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimi konusunda yapılan çalışmaların çoğu, öğretim aşamalarında karşılaşılan sorunlar üzerinedir (Biçer ve Alan, 2019, s. 145) Asiye Duman’ın (2003) bir çalışması olan “Türk soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi” başlıklı makalesi, Ali Taştekin’in (2015) “Türk Dillilere Türkiye Türkçesi Öğretimi Nasıl Olmalıdır” başlıklı makalesi, Erdal Aydoğmuş’un (2018) “Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakların Rusça Etkisiyle

Yaptıkları Yanlışlar” başlıklı makalesi, Erol Sakallı’nın (2016) “Yabancı dil olarak Türkçe Öğretiminde Türk Soylu Öğrencilere Durum Eklerinin Öğretilmesi Meselesi” başlıklı makalesi yapılan çalışmalara örnek gösterilebilir. Bunun dışında Yasmin Terzioğlu’nun “Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi: Yesevi Türkçe Öğretim Seti” (2023) başlıklı doktora tezi ve Baktygul Sarybaeva’nın “Türk Soylulara Türkçe Öğretimi Kapsamında Altın Köprü Kitabının Değerlendirilmesi” (2021) başlıklı yüksek lisans tezi de Türk soylulara öğretim sırasında kullanılan değiştirilmesi ve çeşitlenmesi gereken kurallar, materyaller ve kaynaklar hakkında olan çalışmalardır.

Çalışmalar daha çok Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde oluşan sorunlar hakkındadır. Ancak incelenen kitapta tarihsel bir sebebe dayandırılıp Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretimine neden gerek duyulduğu, yapılan kurumsal faaliyetler, kurumsal faaliyetlerin Türk soylu öğrencilere sağladığı fırsatlar ile yapılan çalışmalar verilir daha sonra örnek verilen çalışmalarda da görüldüğü gibi oluşan sorunlar ve bu sorunların giderilmesi üzerine durulmuştur. Sonuç olarak *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi* adlı çalışma sadece sorunlar ve çözümleri üzerine değil, bütüncül bir anlatım ile oluşturulduğu için anlatılan konunun anlaşılması ve kavranması da kolaylaştırılmıştır.

Kaynakça

- Aydoğmuş, E. (2018). Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakların Rusça Etkisiyle Yaptıkları Yanlışlar. *TÜBAR*, XLIV, ss. 129-142.
- Başkan, A. (2023). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Okuma Becerisi. C. B. Korkmaz ve E. Karagöl (Ed.), *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi* içinde (ss. 267-277). Ankara: Pegem Yayınları.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2019). Türk Soylulara Türkçe Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 143-157.
- Çiftçi, Ö ve Demirci, R. (2018). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Turkish Studies Language/ Literature*, 13(28), 265-339.
- Duman, A. (2003). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Metin Seçimi. *TÜBAR-XIII*, 151-154.
- Kalenderoğlu, İ. (2023). Türkmenistan’da Türkiye Türkçesi Öğretimi. C. B. Korkmaz ve E. Karagöl (Ed.), *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi* içinde (ss. 25-35). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kara Özkan, N. (2023). Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretiminde Öğretici Yeterlilikler. C. B. Korkmaz ve E. Karagöl (Ed.), *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi* içinde (ss. 139-158). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kocayanak, D. (2023). Türk Soylular İçin Yazılmış Türkiye Türkçesi Öğretimi Setlerinin İncelenmesi. C. B. Korkmaz ve E. Karagöl (Ed.), *Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Öğretimi* içinde (ss. 159-190). Ankara: Pegem Yayınları.

- Sakallı, E. (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türk Soylu Öğrencilerle Türk Soylu Olmayan Öğrencilere Durum Eklerinin Öğretilmesi Meselesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 101-108.
- Sarybaeva, B. (2021). *Türk Soyullara Türkçe Öğretimi Kapsamında Altın Köprü Kitabının Değerlendirilmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Taştekin, A. (2015). Türk Dilliler Türkiye Türkçesi Öğretimi Nasıl Olmalıdır. *International Journal of Languages Education And Teaching*, 3, 43-55.
- Terzioğlu, Y. (2023). *Türk Soyullara Türkiye Türkçesi Öğretimi: Yesevi Türkçe Öğretim Seti Örneği* (Basılmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Üstün, K. ve Karakurt, M. (2019). İlminsky'nin Eğitim Sistemi Üzerinden Rus Milliyetçiliğinin Kısa Bir Okuması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 42, 177-187.

